

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. VI. Mutua adulteria pari compensatione tolluntur quoad jus divortij:
plura unico, gravius leviori, publicum occulto, prius posteriori, & posterius
priori, etiam post emendationem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

CONCLUSIO VI.

Mutua adulteria pari compensatione tollantur quoad jus divortij: plura unico, gravius leviori, publicum occulto, prius posteriori, & posterius priori, etiam post commendationem.

212. *Hic fit criminum compensatio, per c. 4. de Divort.*
Videamus primò, quod certum est, & ab Omnibus admissum: scilicet, hic fieri compensationem criminum, ut statuitur seu declaratur cap. Significasti, 4. de Divort. in fine: *Nisi constaret, ipsum cum alia adulterium commisisse.* Ubi Gloss. verb. *Constaret*, ait: Ita quod esset notorium adulterium viri: alias ipsam oporteret prius probare adulterium viri, & sic crimina mutua pari compensatione tolluntur, 32. q. 6. Nihil. Ubi ex D. Aug. lib. 1. de Serm. Dom. in monte, c. 28. refertur: *Nihil iniquius, quam fornicationis causam dimittere uxorem, si & ipse convincitur fornicari. Occurrit enim illud: In quo enim alterum iudicas, temetipsum condemnas; eadem enim agis, quæ iudicas.*

213. *Idem probatur ex cap. 5. eod.*
 Hinc cap. 5. de Divort. Matrimonium separatur propter adulterium mulieris, & si vir postea fornicetur, redintegratur, in fin. *Vnde fraternitati tuae mandamus, quatenus si res ita processit (id est, si post separationem vir cum alia nuptias celebravit) praxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas.* Ubi Gloss. verb. *Redire compellas*, rationem assignat: *Quia non continuit, secundum quod ei fuit injunctum, & ideo eam recipere compellitur.*

Idem de Adult. ibi: Quocirca mandamus, quatenus (nisi tibi constiterit, vel per evidentiam rei, vel per confessionem legitimam mulieris, quod adulterata sponte fuisset) adulterij etiam, quod vir dicitur commisisse, probatione cessante, ipsam recipere compellas eandem. Quod si prædicto modo de mulieris fornicatione constiterit (nisi testes, per quos viri adulterium est probatum, fuerint reprobat, cum Matrimonij jus in utroque latum consistat, & paria delicta mutua compensatione tollantur) nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & maritali affectione pertractet. Ubi Gloss. verb. *Mutua compensatione*, inquit: *Vir uxori objicere adulterium non potest, si ipse est in simili delicto.*

214. *Item iue cap. 39.*
 Idcirco cap. seq. in fine idem Pontifex rescribit Episc. Ambian. sub hac forma verborum: *Super quo tibi respondemus, quod cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmodi fornicationis obtentu, suæ uxoris nequit consortium declinare.* Casus Innoc. propositus hic erat: *Vtrum aliquo denegante uxori suæ in adulterio deprehensa debitum conjugale, si postmodum ipse cum alia perpetret adulterium manifeste, cogi debeat, ut eandem maritali affectione pertractet.*
 Addam jus civile; ff. Solutio Matr. l. 39. sic

ait Papinianus lib. 11. *Quæst. Viro atque uxore ff. Solutio mores invicem accusantibus, causam repudij dedisse Matr. utrumque, pronuntiatum est. Id ita accipi debet, ut eâ lege, quam ambo contempserunt, neuter vindicetur; paria enim delicta mutua pensatione dissolvuntur.*

Sed si paria delicta, arguit quispiam: ergò sequens pars Conclusionis: *Plura unico*, non subsistit. Quippè plura adulteria, & unicum, non sunt paria delicta; sed multum disparia. Et idè Castro sup. Est, inquit, adhuc aliud admonendum, quod ad justam delicti compensationem in hoc casu faciendam non est opus, ut eadem fornicationis specie sit uterque infectus; sed satis est, ut sit in eodem fornicationis genere, quâvis in diversa specie; dummodò is, qui se per exceptionem tueri vult, sit leviori culpâ, & non graviori pollutus. Is enim, qui solum adulterij crimen commisit, potest se per exceptionem tueri contra alterum, qui crimine fornicationis contra naturam pollutus est: non tamen è contrario; quia simplex adulterium, & peccatum contra naturam, sunt crimina imparia. Ita hic Auctor. Qui consequenter diceret, cum qui plura commisit adulteria, non posse per exceptionem se tueri contra alterum, qui tantum unicum; benè è converso.

215. *An plura adulteria unico compensentur.* Castro.
 Igitur Alphonsus & Alij, quos citat Sanchez lib. 10. disp. 6. n. 4. paria crimina explicant quantitate & qualitate. Et ita adversantur nostræ Conclusioni, quæ admittit compensationem inter plura, & unicum adulterium, inter gravius & levius; adè ut qui plura & gravius admisit, possit excipere contra eum, qui tantum unicum vel levius commisit. Quæ est sententia Sanchez sup. n. 5. & 8.

216. *Al qui negant.*
 Fundamentum ejus est; quod jura non respiciant vel numerum vel specificam gravitatem, exceptâ fractione fidei conjugalis, quæ sicut est unica ratio, propter quam conceditur divortium; sic pariter est sola ratio, propter quam delicta mutua compensatione tollantur: hæc autem ratio invenitur in unico adulterio, & in adulterio naturali; atque idè sunt paria crimina, unicum & plura, naturale & contra naturam; non quidem quantitate, & qualitate; sed in ordine ad divortium; quod æquè licet propter unum adulterium, & propter adulterium naturale; quàm propter plura adulteria, & propter adulterium contra naturam, vel aliâ insuper malitiâ infectum, v. g. sacrilegij vel incestus.

217. *Ejus fundam. mentum.*
 Hinc cum incertum sit, ut patet ex supradictis, an sodomia aut aliud peccatum contra naturam sit causa sufficiens divortij; planè autem certum, sufficere adulterium naturale; consequens videtur esse, ut is, qui commisit peccatum contra naturam, possit excipere contra eum, qui infectus est peccato adulterij naturalis, non obstante, quod gravius peccaverit; quia minus peccavit in ordine ad divortium, quoniam ejus peccatum minus repugnat Matrimonio. Sanè in iuribus præallegatis, in quibus conceditur compensatio, nulla fit mentio qualitatis, aut quanti-

tatis adulterij, ut possit vel non possit fieri exceptio.

Qua hic vocentur paria delicta.

Aversa.

Statuendum ergo est, ad compensationem sufficere quodcumque alterius delictum, quod per se praevisisset sufficientem divortij causam. Et sic intelligi paria delicta, id est, pariter per se sufficientia ad divortium. Ita Aversa sup. sect. 4. §. Statuendum. Vel dic: paria delicta, id est, mutua delicta: ut videtur intelligere Gloss. cap. Significasti, sup. allegata, dicens: Et sic crimina mutua pari compensatione tolluntur.

218.

Aversa sequitur Sanchezium.

Itaque licet unus (utor verbis Aversa sup.) semel tantum fornicatus sit, alter pluries, & cum pluribus personis, adhuc datur compensatio. Licet unus sodomiam aut bestialitatem, aut plura huiusmodi commisisset, & alter naturalem solum fornicationem; adhuc admitti debet compensatio in sententia eorum, qui volunt ea crimina sufficere ad divortium. Sicut utique datur compensatio, si unus cum persona conjuncta incestum, aut Deo consecrata sacrilegium commisisset, & alter cum persona libera absque alia circumstantia.

Potius videri potest, non subijci legi compensationis illum, qui ea contra naturam crimina patrasset, si ea non erant simpliciter ad divortium sufficientia: sicut de eo, qui peccasset cum corpore mortuo, fatetur Sanchez sup. n. 3. Et quia, licet in genere luxuriae gravius sit peccatum contra naturam; tamen magis injuriosum & repugnans Matrimonio est adulterium per copulam naturalem, ut idem advertit n. 5. & nos sup. notavimus. Atque ista satis de hac parte Conclusionis.

219.

Adulterium publicum compensatur occulto.

Sequitur: Publicum occulto. Id est, adulter publicus potest opponere consorti, volenti divortium facere, seu neganti debitum, simile delictum sibi notum, quamvis apud alios occultum, & ita illum compensationis lege adstringere; dummodo tamen certus sit de simili consortis adulterio: alioqui si non sit certus, non potest ad compensationem cogere; quia liquidum ad illiquidum, certi ad incertum non debet fieri compensatio, arg. l. fin. Cod. de Compensation. ibi: Ita tamen compensationes objici jubemus, si causa, ex qua compensatur, liquida sit, & non multis ambagibus innodata; sed possit Iudici facilem exitum sui praestare.

l. fin. Cod. de Compensat.

220.

Adulter occultum non potest in conscientia divortio a publico.

Aversa.

Consequenter (inquit Aversa sup. §. Sed statuendum, in fin.) ipse adulter occultus non potest in conscientia facere, aut petere divortium ab altero delinquente publico, nec potest illi debitum denegare, quantumvis de suo delicto doleat. Et secus faciendo peccaret, non solum venialiter, sed verè mortaliter: quia res est gravis, & contra jus alterius.

In foro autem externo, si unus probet alterius adulterium, & hic opponat simile illius delictum, sed ex defectu testium probare non possit, decernet quidem Iudex fieri divortium, & non fieri compensationem, quia procedit juxta allegata & probata: attamen ille, qui coram Deo conicius est sui similis adulterij, graviter peccat, & injustitiam committit, & jure restitutionis re-

manet obligatus ad retractandum hoc factum, & ad redintegrandum usum Matrimonij, quantum fieri poterit, & alter postulabit. Ita Aversa.

Estque sententia communis, tum Iurisperitorum, tum Theologorum; ut videre est apud Sanchez sup. n. 9. ubi & ipse eam amplectitur, & probat. Nam in foro conscientiae occulto non desideratur probatio per testes, sed sola veritatis cognitio. Quare nihil interest, an fornicatio secreta sit, nec ne; quando ipsi conjugum constat, se fornicatum fuisse. Praeterea: uxori adulterae publicae, cujus vir occultum adulterium perpetravit, non deficit jus excipiendi, ut crimen suum alterius crimine tollat; sed sola deficit probatio. Propter defectum autem probationis, etsi in foro contentioso à causa cadat; non tamen in foro conscientiae. Sicut qui revera aes alienum contraxit, licet creditor probare nequeat, revera debitor est; nec poterit simile debitum sibi ab eodem recuperare, sed compensare tenebitur. Sic ille ex Castro sup. post D. Tho. 4. dist. 35. q. 6. ad 5. & D. Bonav. ibi in exposit. literae n. 1. & a. 1. q. 1. in fin. corp.

Non refero eorum verba; quia nihil speciale continent, praeter probationem ex caus. 32. q. 6. per totam, ubi absolute docetur, neutrum posse alterum dimittere, si ipse fornicatus est; nec distinguitur ibidem, an fornicatio alterius sit occulta vel publica. Ita Castro. Ergo nec nos distinguamus.

Nec audiendus est (inquit Sanchez sup.) Henriquez lib. 11. de Matr. c. 17. n. 3. dicens, esse culpam venialem, si vir occultus adulter uxorem manifestè adulteram dimittat, accusetve. Quia cum gravissima sit, divortium celebrare, si occultus adulter jure dimittendi caret, non potest esse culpa venialis tunc dimittere, divortium celebrando.

Et idè Castro sup. docet, esse culpam mortalem, ibi: Et hoc verum est, etiamsi viri fornicatio sit occulta, uxoris autem manifesta: quia tunc peccaret mortaliter vir, si uxorem dimitteret aut accusaret. Sicuti peccaret mortaliter creditor, qui à debitore suo, qui nequit probare solutionem debiti, quam ipse probe novit, peteret solutionem in foro externo: & nullus dubitat, quin talis, non obstante sententiâ formaliter iusta, quia lata secundum allegata & probata, teneretur ad restitutionem.

Sed dicit Aliquis: cap. Significasti, de Divort. requiritur notorietas adulterij, ibi: Si notorium est, mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam praesatus vir cogi non debet: nisi constaret, ipsum cum alia adulterium commisisse. Ubi Gloss. verb. Si notorium, interrogat; Quid si occultum est, & in modum exceptionis objiciat ei illud adulterium petenti restitutionem? Dico, quod non auditur, quousque fuerit restituta. Et verb. Nisi constaret, ait: Ita quod esset notorium adulterium viri: alias ipsam oporteret prius probare adulterium viri, & sic crimina mutua pari compensatione tolluntur; inf. de Adul. cap. penult. & ult. Ubi similiter requiritur notorietas delicti, ut patet ex verbis textuum superius allegatis.

Respon

221. Probatur ex Sanchezio, Primò.

Secundò.

Castro. D. Tho. D. Bonav.

222. Tertio probo.

Qualiter dimittendo peccat, licet requiratur venialiter.

223. Castro docet, quod mortaliter, etique adheret Sanchezio.

224.
Solutio
Sanchez.

Respondet Sanchez sup. quod hæc jura non agant de compensatione in foro conscientiae faciendae: sed quando mulier dimissa à viro adit Judicem, petitura restitutionem, & vir exceptione adulterij necerij impedit restitutionem; tunc enim, juxta illorum textuum decisionem, dicit Gloss. & alij Doctores, non esse audiendam mulierem, ut restitutio ab ipsa petita concedatur, si contra exceptionem sui adulterij notorij replicet, allegans adulterium viri, nisi etiam illud notorium sit: aliàs impediatur restitutio, donec viri adulterium probetur: illo autem probato, restitutio fiet, compensatis hinc inde adulterijs. Et sic id explicant Innoc. eod. cap. *Significasti*, n. un. super verb. *Constaret*, & Hostiensis ibi in fine. Ita Sanchez.

INVA citat
loquuntur
de foro ex-
terno.

Breviter: jura citata agunt de Divortio in foro externo, in quo requiritur notorietas facti; in foro conscientiae inspicitur sola rei veritas; veritas, inquam, fractionis fidei conjugalis, quæ æqualis est in adulterio publico & occulto; non autem veritas infamiae, quæ per accidens ei conjungitur.

225.
Casus, in
quo vir ad-
ulter licitè
dimittit
adulteram,
ex Sanchez.

Cæterum in aliquo casu vir adulter licitè dimittit uxorem, æquè adulteram; nempe (ut notat Sanchez sup. n. 10.) si inter utrumque conjugem per transactionem conveniat, ut vir non accuset uxorem adulteram ad pœnam capitalem ipsi infligendam (id enim, non obstante suo adulterio, potest efficere; quàmvis quoad divortium & pœnam civilem compensentur adulteria) eâ lege, ut uxor in locum aliquem honestum se recipiat, ubi separata ab ipso viro vitam transigat. At absque uxoris consensu id efficere nequit. Quia potest illa eligere, pati accusationem. Nec etiam id in pactum deducere potest, quando jus accusandi criminaliter amittit lapsu temporis, vel aliâ causâ, vel quia deficit probatio. Non enim pœna hæc debetur ante Judicis sententiam: nec uxor criminaliter accusari potest, deficiente probatione, & si accusetur, non tenetur fateri crimen suum. Ita hic Auctor.

226.
Objectio ex
l. 18. Cod.
de Transact.
Solvitur à
Sanchez.

Cui si objicias l. 18. Cod. de Transact. *Transigere vel pacisci de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non est.* Ergò de adulterio pacisci non licet. Respondet cum Alijs, quos citat; non valere remissionem adulterij, pecuniâ factam, vel sub alio pacto lucrum afferente ipsi marito; secus sub alio quovis pacto, carenti eo lucro; ut est pactum, ut uxor includatur, exuletve. Quia cum possit vir adulteram, præcedente Judicis sententiâ, occidere, potest transigere, ut minorem pœnam admittat, v. g. exilij, quò mortem, justè sibi inferendam, evadat.

Maneat itaque, nihil referre ad hanc mutuam delictorum compensationem faciendam, quod unum sit publicum, & alterum occultum; nihil, inquam, referre in foro conscientiae, de quo loquitur Conclusio. Uti nec alicujus considerationis est, etiam pro foro externo, uter conjugum prius sit lapsus in adulterium. Quia (inquit Sanchez sup. n. 6.) jura solum ponderant, utrumque conjugem simili crimine jam infici, & neutrum Matrimonij fidem illæsam servasse,

non habitâ ratione prioritatis vel posterioritatis, delicti; ut constat ex textibus sub relatis.

Et ita docet Gloss. in cap. *Veniens*, i6. de 227. *Convers. conjug. verb. Sponte*, ibi: *Sed quid, si Est sententia Gl. ff. de vir fornicetur in Monasterio, cui mulier dedit licentiam, numquid ipsum repetere potest? Non, 33. q. 9. Convers. 5. Quod Deo patri: quia perdidit omne jus, quod habuit in viro; quia propter consequens delictum non renascitur servitus amissa, de Consecr. dist. 4. Quæris. Licet secus esset, si ambo essent in saculo, & propter fornicationem alterius ambo essent drvisti, inf. de Divort. Ex literis, & sup. de Iurejur. Tua. Ergò propter consequens adulterium renascitur jus per prius adulterium amissum. Idque verissimum est, inquit Sanchez sup. & nullum dubitantem invenit.*

Imò quidam hoc extendunt, ut licet prius adulterium conjugis sit condonatum ab altero conjugè innocente; si post condonationem innocens labatur in adulterium, detur illius compensatio cum adulterio illo priori condonato, neutrique divertere liceat, & priori petenti divortium obstet exceptio sui adulterij, quàmvis remissus. Quia quàmvis adulterium remissum nequeat in judicium deduci ad effectum accusationis; potest tamen ad effectum excipiendi contra accusantem ad divortium. Quædam enim consequi possumus excipiendo, quæ non possumus agendo: & quia accusans de crimine, debet ejus esse immunis; cap. 1. 32. q. 6. ibi: *Quisquis fornicationis causâ vult abjicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus. Quod summi liter etiam de femina dixerim.*

At hoc mihi displicet (inquit Sanchez sup. n. 7. & ideò dicendum est cum Gloss. eo cap. 1. in fine, & Astense 2. part. Sum. lib. 8. tit. 33. a. 3. ad finem; minimè competere conjugi, posteriùs adulteranti, exceptionem illius adulterij, quod condonavit, nec dari compensationem; sed posse priorem conjugem celebrare divortium. *Remittentibus enim actiones suas non est dandus regressus, l. Queritur, 14. vers. Si venditor, ff. de Edil. edict. Deinde: quia reconciliatio contractum Matrimonij ad suum pristinum statum revocavit, ac si nulla esset usque tunc fornicatio admissa; in quò eventu posset utique prior conjugis reconciliatus à conjugè post adulterij reo divertere. Ita Sanchez.*

Hæc sunt verba Glossæ: *Sed quid sentis, si vir eam sibi reconciliavit, & postea vir adulteratur? Si verba enim uxor velit cum accusare, poterit eam repellere exceptione adulterij, quod usor commisit, & ipse remisit, reconciliando eam: & etiam Deus sibi remisit, cum jam ipsa poenituit, sup. ead. q. 1. Apud misericordem. Resp. sic; quia quædam possumus consequi excipiendo, quæ non possumus consequi agendo; quia qui crimen intendit, videndum est, si ipse prius fuerit criminofus, ut 6. q. 1. Qui crimen. Arg. contra, 23. q. 4. Si illic. Hugo. Ego dico, quod viro non competit exceptio, cum jam sit ab ea remissa, ut ff. de Edil. edict. Queritur, §. Si venditor.*

Sed quid, si vir eam sibi non reconciliavit; ea tamen poenituit de adulterio, & emendata est? Eadem

Perinde est,
quis prius
peccaverit
vel posteriùs,
etiam in fo-
ro externo.
Sanchez.

229.
Quid si
Eadem

adultera so-
lum poeni-
tentiæ & e-
mendat
si? Non
sufficit se-
cundum d.
Gloss.

Eadem Gloss. verb. Purgatus, inquit: id est, im-
manis. Non enim sufficit, quod sit purgatus: nam
licet uxor poenitentia de adulterio, si tamen viri adul-
terium velit accusare, repellitur exceptione. Nam
cum post poenitentiam vir possit eam accusare; vide-
tur multo fortius, quod eam possit exceptione repe-
lere; arg. inf. prox. causâ q. 2. Admonere. Arg.
ff. de Reg. juris, Invitus, §. Cui damus actiones,
eidem & exceptionem competere multo magis quis
dixerit.

Atque hæc est ultima pars nostræ Conclusio-
nis, quæ tamen non omnibus placet; Aliquibus
caulantibus, conjugem illum rescipiscentem, &
jam emendatum, posse divertere ab adultero in-
corrigibili, & in fornicatione persistenti.

230.
Oppositum
probat.

Fundant se Primò: quia non censentur paria
delicta, quandoquidem unum est emendatum,
& alterum perseverat. Secundò: quia ultima
mora nocet, & hæc est, quæ trahit ad se pericu-
lum & damnum, l. Illud, ff. de Periculo &
commodo rei venditæ, ubi in fine: *Equum est,*
posteriolem moram venditori nocere. Tertiò: quia
adulter, factâ jam poenitentia, ad pristinum sta-
tum est jam restitutus, & factus innocens: po-
terit ergò divertere à conjugè postmodum ad-
ulterante, ac si ipse adulterij minimè reus esset.
Auctores hujus sententiæ vide apud Sanchez
sup. disp. 7. n. 3.

Moderatio
Sanchez.

Ipse autem n. 4. eam moderatur: si admoni-
tus alter conjux in adulterio persistat. Ducitur:
quia monitio illa & interpellatio, quâ adulter
adulterum interpellat ac monet, ut corrigatur, si-
mulque habitent, vim habet reconciliationis. Sic
enim interpellans & monens reconciliationem
offert alteri, & ex parte sua illum reconciliat; &
nil referre videtur, si alius nolit acceptare, tene-
tur enim admittere; quare si post labatur in
adulterium, ultima mora sibi nocere debet, &
perinde censetur, ac si reconciliatione factâ
commisisset adulterium. Sic ille.

231.
Hujus sen-
tentia vide-
tur fuisse S.
Bonav.

Atque hujus sententiæ videtur fuisse Doct.
Seraphicus 4. dist. 35. in exposit. lit. n. 1. ibi:
si tamen vir egisset poenitentiam, & illa accusata
nollet agere poenitentiam, si perseveraret in adulte-
rio, creditur tunc, quod vir possit eam accusare, &
dimittere per sententiam.

Eamque
docet Castro.

Idem docet Castro sup. ibi: Hic tamen ad-
monere oportet, quod, sicut dicitur in l. Illud,
ff. de Periculo &c. ultima mora nocet; & illa
est, quæ trahit ad se periculum. Et inde sequi-
tur, ut utroque conjugè fornicante, ille, qui cor-
rectus fornicationem deserit, habet jus dimitti-
endi alterum incorrigibilem, & in fornicatione
persistentem; sed non è contrario; quia jam
non sunt paria delicta, quando unum est emen-
datum, & alterum perseverat. Sic ille. Ubi pon-
derat incorrigibilitatem, & persistentiam seu
pertinaciam. At (inquit Sanchez sup.) non
videtur pertinacia, ubi non datur admonitio &
interpellatio alterius conjugis, qui pacem ac re-
conciliationem offert.

232.
Pec eadem
opinionem.

Pro eadem opinione stat Navar. lib. 4. Con-
sil. tit. de Divortio, contil. 3. & Alij complures
apud Sanchez sup. quibus addè Averlam sup. §.

Quintò, Coninck disp. 35. dub. 2. conclus. 6. *Stat Navar.*
Bonaci. q. 4. punct. 5. n. 15. Sed pro opposita *cum Alys.*
doctrina decertat Pontius lib. 9. c. 17. n. 9. in *Pro opposita*
fine, ibi: An verò, si nocens conjux jam corre- *Pontius.*
ctus alterum admoneat, ea correctio vim ha-
beat reconciliationis; Nonnulli dubitant, & af-
firmant habere reconciliationis vim. Sed non
rectè, quantum ego judico.

Nam (inquit) ex ea correctione non colligi-
tur, reconciliatum esse utrumque; sed tan-
tum eum condonasse, qui admonet. Quare qui
pertinax est, non censetur condonasse. Undè in-
juriâ persistente, etiamsi alter, qui admonuit,
condonaverit, non potest esse divortium. Imò
is, qui admonitus est, cui condonatum adulteri-
um est, & ipse reconciliari noluit, potest divor-
tium petere, si post admonitionem non deliquit.
Quòd si deliquerit, neuter potest divortium pe-
tere; perseverat enim mutua injuria. Ita Basi-
lius.

Quem sequitur Dicastillo sup. n. 28. dicens: *233.*
Nec placet, quòd docet Sanchez & Coninck, *Pontius, se*
quos rectè rejicit Basilius; scilicet, non esse *quintus Dic-*
causam sufficientem, quando emendatus admo- *cast.*
net alterum seu inducit ad emendationem, &
ad reconciliationem; quia eâ invitatione non
extinguitur injuria illata ei, qui admonetur &
invitatur; quia invitatio seu inductio non est
satisfactio injuriæ. Sic ille. Et ante ipsum Mart. *Item Mart.*
Perez de Matr. disp. 56. sect. 3. n. 2. *Perez.*

Enimverò illa admonitio oblatio quidem est
reconciliationis, non tamen acceptatio ex parte
ejus, qui perseverat in peccato; & quàmvis
teneretur eam acceptare, se emendando, & im-
posterum à similibus peccatis abstinendo; at-
amen si non acceptat, non censetur injuriam prius
sibi illatam condonare. Veluti, quàmvis aliquis *Sancti fun-*
deberet remittere debitum pecuniarium ex cha- *damento*
ritate; equidem si verè non remittat, tamen *Sanchez.*
peccat non remittendo, manet obligatio justitiæ
in debitore: ergò similiter hic. Tenetur quidem
adulter se emendare ex virtute justitiæ & casti-
tatis; tamen si non faciat, haud idè censeri
debet, alteri condonare injuriam prius sibi fa-
ctam. *Simile.*

Pone, quòd uterque se emendaverit, num
propterea erunt reconciliati? Secundum San- *234.*
chez sup. non sufficit sola unius partis emenda- *Probat*
tio; sed insuper requiritur, ut alteram partem *ulterius opi-*
admoneat seu interpellat; cui admonitioni, ta- *nio Pontij.*
meti ipsa acquiesceret se emendando, equidem
hoc ipso non debet cedere jure suo, quòd habet
ad compensationem delicti, si fortè postea con-
tingat se rursus delinquere.

Sanè, ut antea dictum fuit, ad divortium ce-
lebrandum nil confert, uter prius aut posterius,
sæpius aut rarius adulteratus sit. Et idè impræ- *In presen-*
sentiarum posterior mora non nocet, sicut in *tia non nocet*
venditione; nisi adit reconciliatio ex parte u- *ultima mo-*
triusque; viri utique respectu mulieris, & mu- *ra.*
lieris respectu viri; talis autem reconciliatio
non est alterius conjugis emendatæ poenitentia,
quæ solum reconciliat Deo, sed neque admoni-
tio, ut jam statim ostensum fuit.

Resti-

235.
Responsio ad
aliud arg.
opposita
partis.

Ledesma.

Restituitur quidem conjux poenitens ad primum statum in ordine ad Deum; sed non in ordine ad conjugem impoenitentem, imò & poenitentem; ac propterea hic istud adulterium opponere potest, dum id minimè condonavit, reconciliatione facta ex parte sua. Ita, præter illos, quos sup. allegavi, docet Ledesma 2. p. 4. q. 64. a. 2. paulò ante §. *Erat secundum dubium*, & Pet. de Ledesma de Matr. q. 62. a. 1. dub. 2. teste Sanchio sup. n. 2. & mihi videtur hæc opinio probabilior.

Quæro autem; an etiam post latam divortij sententiam fiat compensatio delictorum? Et respondeo:

CONCLUSIO VII.

Sententia divortii non impedit compensationem mutui adulterij.

236.
Proponitur
unus casus
Conclus.

Fieri potest, ut, postquam unus conjugum, allegato & probato adulterio consortis, obtinuit divortium per sententiam, hic deducat & probet simile illius delictum: nunquid adhuc dabitur compensatio, & debebit tam in foro externo, quam interno, Matrimonium restaurari, & sententia divortij, à Judice lata, rescindi, & conjux dimissus ad dimittentem reduci? Quid si postea constet, illas adulterij probationes fuisse falsas; atque ad eò illum conjugem ex falsa præsumptione condemnatum; & jam transactum sit totum decennium, alioqui ad appellationem concessum, vel etiam, interposita appellatione, fuerit divortium per tres sententias conformes confirmatum?

237.
Resolutio
Sanchez.

Si neuter statum mutaverit, conveniunt Omnes (inquit Sanchez sup. disp. 9. n. 6.) retrahendam esse sententiam, conjugisque reconciliandos. Quia (inquit hic Auctor) sententia divortij solum transit in rem judicatam in favorem innocentis, & odium Rei. At in hoc eventu, aut neuter est innocens, sed simili erat labe infectus ante sententiam: aut uterque innocens erat, & proinde sententia illa non potuit in rem judicatam transire, sed erit revocanda.

Putant Alii
qui, sententiam
divortij non
transire in
rem judicatam.

Putant Alii apud Sanchez sup. n. 2. sententiam divortij non transire in rem judicatam, ita ut illà semel latà, & transactò appellationis termino, nempe decennio, adhuc utrique conjugi reclamare liceat; nisi alteruter separatus mutarit statum, v. g. profitendo in Religione approbata, vel assumendo Ordinem sacrum.

238.
Probatur 1.
ex cap. 7. de
Sens. & re
jud.

Probant Primò: ex cap. *Lator*, 7. de Sent. & re jud. in fine: *Mandamus, quatenus si vobis ex cap. 7. de consisterit, eos per iudicium Ecclesia non fuisse legitime separatos, Ecclesiamq. deceptam, ipsos faciatis, sicut virum & uxorem, in simul permanere.*

Ubi Gloss. in exposit. casus, fin. *Sententia contra Matrimonium lata, non transit in rem judicatam.* Et verb. *Permanere*, inquit: *Non obstante sententia prius latà: quia contra Matrimonium non currit præscriptio, 33. q. 5. Quod Deo. Etiam Basco de Matrim, Pars II.*

dum ab illa sententia non fuit appellatum; quia sententia lata contra Matrimonium non transit in rem judicatam, quin revocetur sententia, quando cumque error sententia detectus fuerit, ut hic patet. Sententia autem divortij contra Matrimonium tendit: per illam enim separatur quoad torum & mutuam habitationem.

Secundò: quia latà divortij sententià, nec statu conjugum variatò, potest innocens agere ad adulteri conjugis inviti reconciliationem: quod admittendum minimè esset, si sententia illa in rem judicatam transisset. Sic docent Hostiensis cap. *Ex literis*, n. 2. de Divort. & Alij, quos citat Sanchius sup. Eòque videtur secutus fuisse Averfa q. 23. sect. 4. §. *sexto*, dicens: *Nunquam hæc sententia (divortii) censetur transire in rem judicatam, quasi oppugnari & rescindi non possit: sed semper conjux condemnatus debebit audiri, & veris probationibus deductis, absolvi.* Sicut etiam sententia dissolutionis Matrimonij ex aliquo capite nullitatis, numquam censetur transire in rem judicatam, sed semper poterit, detectà veritate, in pristinum revocari. Sic ille.

Verùm ad hoc simile respondent Alij apud Sanchez sup. n. 3. speciale esse, ut sententia circa vinculum Matrimonij ligandum, vel dissolvendum, minimè transeat in rem judicatam, juxtà d. cap. *Lator*, ne foveatur peccatum. Si enim reclamari non posset adversus illam, declarantem aliquod Matrimonium esse vaidum, quando transactò appellationis termino constaret de impedimento dirimenti; cogerentur esse tamquam conjuges, qui reverà tales esse nequeunt: & proinde fornicationis peccatum foveretur. Et si contra declarantem, Matrimonium fuisse irritum, non liceret semper reclamare, quando constaret, falsò oppositum esse impedimentum dirimens; permitteretur illis, qui vero Matrimonio juncti sunt, superflite altero conjugè, ad alias nuptias transire. Sententia enim, declarans, prius Matrimonium fuisse irritum, ac subinde utrumque conjugem solutum esse, concedit utrique facultatem ad aliud Matrimonium migrandi.

At si demus, sententiam divortij transire in rem judicatam, nullum peccatum foveatur. Nam cum maneat Matrimonij vinculum, neutri licet aliud Matrimonium inire, & neuter cogitur ad non suam, vel non suam accedere. Quod si ex separatione ansa fornicandi sumatur, id culpæ conjugis fornicantis est tribuendum, & non sententiæ foventi peccatum. Sententia enim divortij suas vires conservanti, potest uterque à fornicatione abstinere. Ergò id privilegium Matrimonij, ut ejus sententia non transeat in rem judicatam, minimè ad divortij sententiam est protrahendum.

Nec obstat: posse innocentem semper agere ad nocentis reconciliationem. Id enim non confurgit ex eo, quòd divortij sententia minimè transierit in rem judicatam; sed quia conjugi innocenti semper est licitum remittere injuriam sibi irrogatam, ac ita reconciliare sibi

239.
Secunda
probatio.

Hostiensis

Averfa,

Probatur 3.
à simili.

240.

Quid Alij
ad hoc simile
respondent.

241.

Ex hoc, quod
sententia
divortij
transeat in
rem judicatam, non
fovetur peccatum.

Secunda
probatio re-
licitur.